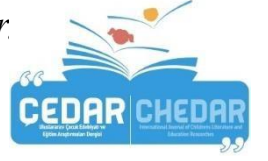

Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Der.

Cilt 4, Sayı ,2, 2020, 45-66

International Journal of Childrens Literature and Education Researches

Volume 4, Number 2, 2020, 45-66

İşitme Yetersizliği Olan Çocuklar ve Resimli Çocuk Kitapları: Literatür Taraması

Tülay İLHAN İYİ¹ **Neşe AŞKAR² ***Naciye ÖZTÜRK³ *Mübeccel GÖNEN⁴**

Hacettepe Üniversitesi

Hacettepe Üniversitesi

Özet

Küçük çocukların eğitiminde resimli çocuk kitapları sıklıkla kullanılmaktadır. Resimli çocuk kitapları farklılıklar ve yetersizlikler gibi karmaşık konuların aktarılması için en etkili araçlardan biridir. Yapılan araştırmalar, hem normal gelişim gösteren hem işitme yetersizliğine sahip çocukların gelişiminde özellikle erken okuryazarlığın desteklenmesinde, resimli çocuk kitaplarının önemini ortaya koymuştur. Bu çalışmanın amacı, işitme yetersizliği olan 0-6 yaş çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarının kullanıldığı araştırmaların incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda işitme yetersizliği olan 0-6 yaş çocuklarını konu alan, 2001-2019 yıllarında yayımlanmış, Web of Science, Education Resources Information Center (ERIC) ve Scopus veri tabanlarında taranan 30 araştırma makalesi incelenmiştir. İncelenen çalışmalar amaçlarına göre; normal işiten ve işitme yetersizliği olan çocukların karşılaştırılması, uygulanan müdahale programının etkisinin incelenmesi, mevcut durumun betimlenmesi ve strateji belirleme olmak üzere dört kategoride ele alınmıştır. Ayrıca araştırmaların amaçları değerlendirilerek ilgili alandaki eksiklikler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Son olarak çalışmanın bulguları ışığında araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Resimli çocuk kitapları, işitme yetersizliği, tarama

1Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi, Sorumlu Yazar, tulay.ilhann@gmail.com

2Doktora Öğrencisi, askarnese@gmail.com

3 Doktora Öğrencisi, nacye231@gmail.com

4Profesör Doktor, Hacettepe Üniversitesi, mgonen@hacettepe.edu.tr

Children with Hearing Impairment and Picture Story Books: A Literature Review

Abstract

Picture books are widely used for teaching young children. In addition, picture books are considered to be one of the most efficient tool for explaining diversity and disability issues. Research shows the importance of children picture books in the development of both typically developing and hearing impaired children especially development of early literacy. This study aims to investigate the articles in which picture books for 0-6 years old children with hearing impairment was used. For this purpose, 30 research articles regarding the use of picture books for 0-6 years old children with hearing impairment, which were published between 2001-2019 and scanned in Web of Science, Education Resources Information Center (ERIC) and Scopus databases, were analyzed. The articles mostly aimed

to compare children with normal hearing and hearing impairment, examine the impact of intervention program applied, describe the current situation and determine a strategy. In addition, the aims of the articles were evaluated and the deficiencies in the related literature were revealed. Finally, in the light of the findings of the study, recommendations were made for the researchers.

Key Words: Children's picture books, hard of hearing, hearing loss, review

Giriş

Resimli çocuk kitapları hem ailelerin hem de erken çocukluk eğitimcilerinin sıklıkla kullandığı araçlardan biridir. Resimli çocuk kitapları; biçimsel ve işlevsel özelliklerden oluşan, yazı ve resimlerin birleşerek bir öykü, ortam, nesne ya da kavramın anlatıldığı ürünlerdir (Bianquin ve Sacchi, 2017). Resimli çocuk kitaplarında bulunan kelimeler ve resimler; çocukların bilişsel ve sosyal duygusal gelişimlerini destekleyerek diğer bireyleri ve kültürleri anlamalarına fırsat sağlamaktadır (Cole ve Valentine, 2000). Aynı zamanda resimli çocuk kitapları, çocukların farklılıklar ve yetersizlikler gibi karmaşık konuları anlamalarını sağlamak için kullanılabilir en etkili araçlardır (Koss, 2015).

Günümüzde çoğu aile çocuklarına resimli çocuk kitabı okumaktadır. Nitekim, araştırmalar ve erken çocukluk kuruluşları da erken yaşlarda çocuklara öykü kitaplarının okunmasının önemini vurgulamaktadırlar (National Association of Education for Young Children [NAEYC], 2012; National Early Literacy Panel, 2009). Ailelerin normal işiten çocuklarına kitap okumaları, bu sürece etkin katılım göstermeleri, çocuğun katılımını sağlamaları ve destekleyici dil tekniklerini kullanmaları (açık uçlu soru sormak, öykünün özetini çıkarmak, öykü hakkında soru sormak, karakter hakkında konuşmak, öyküyü tartışmak, beğenip beğenmediğini sormak gibi yöntemler), çocukların anaokuluna ve ilkökula bu deneyimleri yaşamayan akranlarına kıyasla daha hazır başlamalarına fırsat sağlar (Bus, van Ijzendoorn ve Pellegrini, 1995; Colombo, 2007; Senechal ve LeFevre, 2001; Sonnenschein ve Munsterman, 2002; Trivette, Dunst ve Gorman, 2010).

İşitme yetersizliği olan çocuklarla yapılan çalışmalarda çocukların kitap dinlemeye ve bunlarla ilgili konuşmalar yapmaya ihtiyaç duydukları görülmüştür (Williams ve McLean, 1997). İşitme yetersizliği olan çocuklar ile işiten aile bireyleri arasında ortak bir dil oluşturmada bazı problemler yaşanmaktadır. Bu problemler, işitme yetersizliği olan çoğu çocuğun resimli kitaplar hakkında aile üyeleriyle sohbet etme, öykünün yapısını ve kavramlarını anlama fırsatlarının azalmasına neden olmaktadır (Andrews ve Zmijewski, 1997).

Çocuklarla kitap okuma sıklığı ve bu süreçte onlara sunulan destek, hem işitme yetersizliği olan hem de olmayan çocuklar için oldukça önemli faktörlerdendir. Ancak bu konuda yapılan bir araştırma, öğretmen ve ailelerin işitme yetersizliği olan çocuklara kitap okuma stillerinin farklılaştığını; öğretmenlerin öykü yerine telaffuz, kelime ve kelime anlamlarını öğretmeye daha çok odaklandıklarını göstermiştir (Bishop ve Gregory, 1985). İşitme yetersizliği olan çocukların öğretmenlerinin ve ailelerinin kitap okuma tekniklerine odaklanan çalışmalarda, öğretmenler (Trussell ve Eastbrooks, 2013; Trussell, Dunagan, Kane ve Cascioli, 2017) ve ailelere (Dirks ve Wauters, 2018) yönelik 'Etkileşimli Kitap Okuma' müdahale programı uygulanmıştır. Programın sonucunda çocukların kelime bilgilerinin ve ailelerin etkileşimli kitap okuma davranışlarının arttığı belirlenmiştir. Etkileşimli kitap okuma stratejisi; yetişkin ile çocuğun kitaptaki resimler üzerine konuşması, metni birlikte okuması ve öyküdeki fikirleri tartışması olarak tanımlanmaktadır (Kerr ve Mason, 1993). Bu strateji, birçok ortamda hem işitme yetersizliği olan hem de normal işiten çocuklarla çalışılmış ve çocukların erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesinde oldukça etkili olduğu görülmüştür (Berke, 2013). Ayrıca etkileşimli kitap okuma, çocukların gelecek yaşamlarında okumaya yönelik daha olumlu tutumlar geliştirmelerine fırsat sağlayacaktır. Kitap okuma sonrasında çocuklarla yapılan tartışma ve soru sorma gibi etkinliklerin yer aldığı "sesli okuma" deneyimlerinin; çocukların dil, iletişim ve zihinsel işleve dayalı becerilerinin geliştirilmesini desteklediği bilinmektedir (Webster, 2013). Benzer şekilde resimli çocuk kitaplarının işitme yetersizliği olan çocuklar için bir müdahale aracı olarak kullanılmasının, bu çocukların erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesinde de etkili olduğu görülmüştür (Aram, Ingber ve Konkol, 2010; Gioia, 2001; Kaderavek ve Pakulski, 2007; Rottenberg, 2001).

İşitme yetersizliği olan çocuklarda resimli kitapların kullanımıyla ilgili birçok çalışma olduğu görülse de doğrudan bu çalışmaların incelendiği bir tarama çalışmasına rastlanmamıştır. Ancak işitme yetersizliği olan çocuklarda resimli kitapların kullanımını dolaylı olarak ele alan, bu çocuklarda erken okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasında kullanılan öğretim stratejilerini inceleyen bir tarama çalışması bulunmaktadır (Webster, 2013). İlerleyen yıllarda işitme yetersizliği olan çocuklarda resimli kitapların kullanımıyla uygulamalı olarak yapılan çalışmaların sayısının artması ve daha bütüncül bir bakış açısının hâkim olması bu konuda güncel bir tarama çalışması yapılmasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle yapılan araştırmanın işitme yetersizliği olan çocuklarda resimli kitapların kullanımıyla ilgili çalışmaların ortaya konulması ve ileride yapılacak olan çalışmalara ışık tutması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu tarama çalışmasının amacı, işitme yetersizliği olan 0-6 yaş çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarının kullanıldığı araştırmaların incelenmesidir. Bu araştırmada aşağıdaki soruların incelenmesi amaçlanmıştır;

1. İncelenen araştırmaların veri tabanlarına, yıllara, yöntemlerine, çalışma gruplarına, ülkelere göre dağılımı nasıldır?
2. 2001-2019 yıllarındaki araştırmaların yöntemleri nasıl bir değişim göstermiştir?
3. İncelemeye dâhil edilen araştırmalarda ele alınan konular nelerdir?
4. İncelemeye dâhil edilen araştırmaların genel amaçları değerlendirildiğinde alandaki temel eksiklik nedir?

Yöntem

Bu konuda yapılan bir önceki derleme çalışmasında (Webster, 2013) 1980-2000 yıllarında yapılan araştırmalar incelendiği için bu çalışmadaki yıl aralığı 2001-2019 olarak belirlenmiştir. Araştırmaların taranmasında Web of Science, Education Resources Information Center (ERIC) ve Scopus veri tabanları kullanılmıştır. Birden fazla veri tabanında yer alan makaleler, erişilen ilk veri tabanı dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Anahtar kelimeler olarak “işitme yetersizliği”, “işitme engelli”, “işitme kaybı” “resimli çocuk kitabı” “resimli hikâye kitabı”, “hearing loss”, “hearing impairment”, “deafness”, “children’s picture books”, “children’s books” kullanılmıştır. Tüm anahtar kelimeler arasında İki Boolean Operatörü olan “OR” ve “AND” kullanılmıştır. Yayın dili olarak İngilizce ve Türkçe olanlar taranmıştır ancak Türkçe makaleye rastlanmamıştır.

0-6 yaş işitme yetersizliği olan çocuklarda resimli çocuk kitaplarının sadece araştırma makaleleri incelemeye alınmıştır. Araştırmadaki makalelerin, dâhil etme ve hariç tutma ölçütleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. *Dâhil etme ve hariç tutma ölçütleri*

Ölçüt	Dâhil Etme	Hariç Tutma
Belge Türü	Hakemli Dergiler ve İncelemeler	Kitap, Kitap Bölümü, Konferans Metinleri, Bildiriler, Tarama ve Tartışma Makaleleri
Veri Tabanları	Web of Science, ERIC, Scopus	Diğer Veri Tabanları
Dil	İngilizce, Türkçe	Diğer Diller
Eğitim Düzeyi	Erken Çocukluk, Okul Öncesi	İlk, Orta ve Orta Sonrası Eğitim
Makale Türü	Araştırma Makaleleri	Derleme Makaleleri

Araştırmacılar tarafından geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için bir inceleme formu hazırlanmış ve çevrimiçi olarak tüm araştırmacıların erişimine açılmıştır. Bu form hazırlanırken ilgili literatür çalışmaları incelenmiş ve araştırma inceleme sürecinde kullanılan başlıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Bunlar; makalenin adı, anahtar kelimeler, tarandığı indeks, makalenin yayımlanma yılı, araştırmanın yürütüldüğü ülke, araştırmanın amacı, araştırma soruları, örneklem grubu, örneklem büyüklüğü, araştırma yöntemi, veri toplama araçları, ana bulgular, kuramsal temel, öneriler, sınırlılıklar ve künye bilgisidir.

Araştırmaların birden fazla kişi tarafından girişinin (double entries) olmaması için belirlenen yıl aralıklarına (Araştırmacı A; 2001-2006; Araştırmacı B; 2007-2012; Araştırmacı C; 2013- 2019) göre paylaşım yapılmış ve yukarıda açıklanan form doldurulmuştur.

İncelenen her bir araştırma, araştırmacılar tarafından çaprazlama olarak incelenmiş (Araştırmacı A ve B; A ve C; B ve C) ve araştırmacıların incelemeleri arasındaki tutarlılığa bakılmıştır. Tutarlılığı belirlemek için Miles ve Huberman'ın (1994) "Güvenirlik= (Görüş Birliği/ Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)×100" güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Miles ve Huberman'a (1994) göre; bu formül sonucunun %70 ve üstü olması, güvenilirliğin sağlandığını göstermektedir. Araştırmacılar arasında tutarlılık oranı %99,76 bulunmuştur. Tutarlı bulunmayan kısımlar üzerinde tüm araştırmacılar birlikte tartışarak fikir birliği sağlamışlardır.

Anahtar kelimelere göre yapılan ilk taramada 143629 araştırmaya rastlanmıştır. Belirlenen ölçütlere göre, veri tabanlarında süzme işlemi yapılarak bu sayı 55'e indirilmiştir. Daha sonra araştırmalardan yalnızca araştırma makalelerinin çalışmaya dâhil edilmesine karar verildiğinden derleme, rapor, literatür taraması, eleştirel makale vb. olan tüm yayınlar çıkarılmıştır. Sonuç olarak 30 araştırma ile tarama çalışmasına devam edilmiştir.

Bulgular

Çalışma kapsamında toplam 30 araştırma makalesi incelenmiştir. İncelenen araştırmaların genel bilgileri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. 2001-2019 yılları arasında yürütülen araştırmalara ilişkin genel bilgiler

Yazar & Yıl	Katılımcı(lar)	Amaç	Yöntem	Veri Toplama Aracı	Sonuç
Gioia, 2001	3-4 yaşlarında, işitme yetersizliği olan üç çocuk	İşitme yetersizliği olan üç çocuğun bir okul yılı boyunca okul öncesi programlarında ortaya çıkan dil ve okuryazarlık deneyimlerini belirlemek	Nitel	Alan notları; ses ve video kayıtları, fotoğraflar, çocukların çizimlerinin/yazılı çalışmaları ve bireysel “kitap sohbetlerine” yazılı cevaplar	İşitme yetersizliği olan çocuklarla işiten çocukların, okuryazarlık eğitimi çalışmalarından yararlanma durumları benzerdir. Araştırma sonucunda, sınırlı kelime kapasitesine sahip olan işitme yetersizliği olan çocukların 5-6 kelimelik cümleler kurar hale hâle geldiği görülmüştür.
Rottenberg, 2001	İşitme yetersizliği olan 4 yaş, 6 aylık bir çocuk	Okul öncesi eğitim ortamında işitme yetersizliği olan bir çocuğun okuryazarlık gelişimini belirlemek	Nitel	Gözlemlerin alan notları, çocuğun ailesiyle görüşme	İşitme engeli olan çocuğun okuryazarlık gelişiminin; kitaplardaki resimlere odaklanma, tanıdık kelimeleri okuma, harf ve işaret gibi simgelere odaklanma, simgelerin İngilizce ile ilişkisine odaklanma ve bağımsız okuma aşamalarını takip ettiği görülmüştür.
Janjua, Woll ve Kyle, 2002	3 yaşın altındaki tüm işitme yetersizliği olan çocuklar (13 çocuk) ve aileleri	(1) İşitme yetersizliği olan küçük çocukların dil gelişiminde farklı ebeveyn-çocuk etkileşimi stillerinin etkisini araştırmak. (2) İşaretsel / Sözel veya iki dilli bir eğitim yaklaşımında yetişen işitme yetersizliği olan çocukların arasında ebeveyn-çocuk etkileşiminde farklılıklar olup olmadığını belirlemek	Nicel	Bristol Dil Gelişim Ölçekleri (BLADES), video kaydı, Griffiths Zihinsel Gelişim Ölçekleri	Çalışılan 13 çocuktan sadece 7'si ifade edici dil özellikleri göstermiştir. Bu 7 çocuğun ebeveyn tutumları incelendiğinde (a) çocuklarının hareketlerine doğrudan ilgi yüzdelerinin (b) çocuklarının dil gelişimleriyle ilişkili görevlere katılım yüzdelerinin (c) çocuklarının iletişim girişimlerine uygun yanıtlar verme yüzdelerinin diğer çocukların ailelerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sözlü ve iki dilli aileler arasında ise etkileşim kalitesi açısından anlamlı fark bulunmamıştır.
Muñoz-Silva ve	Bir anne ve 3 yaşındaki biri	Bulmaca tamamlama ve kitap okuma sırasında, annenin her iki oğlu ile	Nitel	“Pinokyo” ve “Üç Küçük Domuz” öykü	Annenin etkileşim davranışlarının, her iki çocuğuna göre değiştiği bulunmuştur. Anne,

Sánchez-García, 2004	işiten diğeri işitmeyen ikiz erkek çocuk	kurduğu etkileşim arasında fark olup olmadığını belirlemek		kitapları, bulmaca, gözlem.	işitme yetersizliği olan çocuğu ile daha uygun etkileşim kurmuş ve etkinlikler sırasında daha uygun taleplerde bulunmuştur.
Fung, Chow ve McBride-Chang, 2005	Anaokulu, birinci veya ikinci sınıfta işitme yetersizliğine sahip çocuklar	Söyleşime dayalı müdahale programının işitme yetersizliği olan çocukların alıcı dil becerilerini geliştirmede etkili olup olmadığını araştırmak	Nicel	Demografik bilgi formu, Raven'ın Renkli İlerici Matrisleri, Peabody Resim Kelime Testi, Alıcı Kelime est, Takip Anketi	Söyleşimsel müdahale programının işitme yetersizliği olan çocuklar için etkili olduğu bulunmuştur. Sonuçlar ebeveyn-çocuk etkileşimli okuma yapısının önemini vurgulamaktadır.
Peterson ve Slaughter, 2006	Çalışma 1: 21'i işitme yetersiz ve 13'ü işiten 34 çocuk. Çalışma 2: 17 işitme yetersizliği olan çocuk ve 17 işiten çocuk	Çalışma 1: Hayali bilişin farklı içsel durumları hakkında konuşmak için belirli zihinsel ifadelerin anlatı kullanımını incelemek Çalışma 2: İşitme yetersizliği olan çocukların öykü anlatımı sırasında içsel durumlarıyla ilgili kendiliğinden konuşmalarını incelemek.	Nicel	Ses kayıtları ve iki standart ToM (Theory of Mind) testi: (1) FB (BaronCohen ve diğerleri, 1985) ve (2) bilgi erişimi	İşaret dili kullanan çocuklar, yanlış inanç testlerinde sürekli olarak düşük performans göstermişlerdir. Çalışma 2'de, çocukların işitme durumu ve diğer zihinsel durumları, yaratıcı biliş hakkında ZK puanlarını öngörmeye önemli olduğu bulunmuştur.
Zaidman-Zait ve Dromi, 2007	28 işitme yetersizliği olan çocuk ve 92 işiten çocuk	İşitme yetersizliği olan ve olmayan çocukların erken iletişim becerilerini karşılaştırmak.	Karma	Hebrew Parent Questionnaire-Communication and Early Language	İki grubun erken iletişim becerileri genel olarak benzerdir. İşitme yetersizliğine sahip çocukların normal işiten çocuklara kıyasla spontan kelime kullanımları daha düşüktür.
Kaderavek ve Pakulski, 2007	12 işitme yetersizliği olan çocuk ve anneleri	Anne- çocuk hikâye kitabı etkileşimleri sırasında okuryazarlık ilgisi ve yönelimini araştırmak.	Karma	3 aşamalı gözlem protokolü	Çocuklar, kitap okunmaya başlanmadan önce onu keşfetme ve etkileşimde bulunma fırsatına sahip olmalıdırlar. Çocuklar, manilatüf kitaplarla daha yüksek düzeyde etkileşim göstermişlerdir. Metin, küçük yaş grubu çocuklarına daha çok okunmalıdır.

Swanwick ve Watson, 2007	12 işitme yetersizliği olan çocuğun ailesi	Ailelerin evde çocuklarıyla dil gelişimi desteklemek için yaptıkları etkinlikleri değerlendirmek	Nitel	Video kayıtları ve aile günlükleri	İşitme yetersizliğine sahip çocuklarla yapılan dil geliştirici etkinlikler, çocuklara çeşitlilik sunma açısından yetersizdir. 12 aile de çocukları ile resimli çocuk kitabını günlük rutinleri içerisinde okumaktadır.
DesJardın, Ambrose ve Eisenberg, 2008	16 işitme yetersizliği olan çocuk ve anneleri	İşitme yetersizliğine sahip çocukların fonolojik farkındalıkları ve okuma becerilerini etkileyen faktörleri anne-çocuk ilişkisi boyutunda incelemek	Nicel	Gözlem	Annelerin çocukları ile öykü kitabı okuma etkinliği sırasında kullandıkları açıklayıcı sözlü ifadelerin çocuklar için en üst düzeyde kolaylaştırıcı dil tekniği olduğu görülmüştür.
Mueller, 2009	4 işitme yetersizliği olan çocuk ve ailesi	Teknolojiyi aile eğitimde kullanarak, işitme yetersizliğine sahip çocukların okuma deneyimlerini artırmak	Nicel	Carolina Picture Vocabulary Test	Teknolojiyle güçlendirilmiş aile eğitimleri ile okuma aktivitelerinde daha nitelikli zaman harcandığı ve işaret diline fayda sağladığı ortaya konulmuştur.
Aram, Ingber ve Konkol, 2010	79 işitme yetersizliği olan çocuk	İşitme yetersizliğine sahip çocukların erken alfabetik becerilerini geliştirmek	Nicel	Alphabetic Skills Assessment Measures	Deney grubunda yer alan çocukların, kontrol grubuna göre fonolojik farkındalığında ve sözcük yazımında daha fazla ilerleme görülmüştür. Çocukların yaşamları ile ilişkili oyun ve etkinlikler içeren programların işitme yetersizliğine sahip çocukların alfabetik becerilerini desteklediği ortaya konulmuştur.
Golos ve Moses, 2011	20 resimli çocuk kitabı	4-8 yaş dönemi resimli çocuk kitaplarındaki işitme yetersizliğine sahip karakterlerin resmini incelemek	Nitel	Kodlama Sayfası	İşitme yetersizliğine sahip karakterler kültürel bakış açısını yansıtmamaktadır. İşitme yetersizliğin, tıbbi bir durum olarak vurgulandığı ve işitme yetersizliğinin stereotipleri anlatılmaktadır.
Golos, Moses ve	20 resimli çocuk kitabı	İşitme yetersizliğin, patolojik ve kültürel modelleriyle bağlantılarını incelemek	Nitel	Kodlama Sayfası	Resimler, işitme yetersizliği olan karakterleri kültürel bir bakış açısıyla temsil etmemekte;

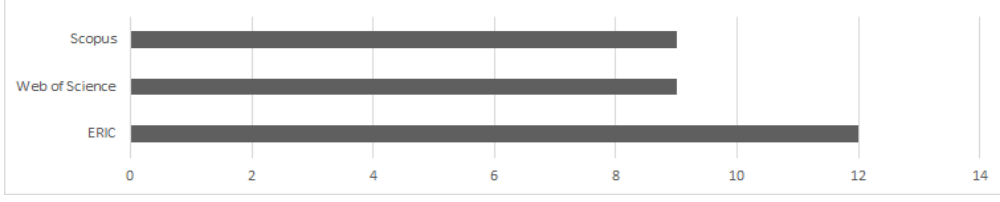
Wolbers, 2012					karakterleri yetersiz bireyler olarak göstermektedir.
Trussell ve Easterbrooks, 2013	6 işitme yetersizliği olan çocuk ve 1 öğretmen	'Geliştirilmiş Hikâye Kitabı Etkileşimi' müdahalesinin işitme yetersizliği olan çocukların kelime bilgisi üzerindeki etkisini incelemek	Nicel	Müdahale Etkililiği Kontrol Listesi (gözlem), 3 kitap, 30 kelime resmi	'Geliştirilmiş Hikâye Kitabı Etkileşimi' müdahalesinin işitme yetersizliği olan çocukların kelime resimlerini doğru tanımlama becerilerini arttırdığı bulunmuştur.
Berke, 2013	10 işitme yetersizliği olan çocuk ve 10 işitme yetersizliği olan anne	İşitme yetersizliği olan annelerin, işitme yetersizliği olan çocukları ile birlikte kitap okurken kullandıkları dil stratejilerini belirlemek	Nicel	Peabody Resimli Kelime Testi, İfade Edici Resimli Kelime Testi ve video kayıtları	Araştırmadaki tüm annelerin, çocuklarına kitap okurken görsel dil kullandıkları ve öykü arasında bağlantı kurabildikleri görülmüştür. Annelerin el ve vücut hareketlerini kullanma, farklı kelimeleri açıklama ve karakterler için işaret belirleme gibi stratejiler kullandıkları belirlenmiştir.
DesJardins ve diğerleri, 2014	60 işiten, 45 işitme yetersizliği olan çocuk ve onların aileleri	İşiten ve işitme yetersizliği olan çocukların ailelerinin ebeveyn-çocuk etkileşimli kitap okuma özellikleri ve kullandıkları kolaylaştırıcı dil tekniklerinin incelenmesi	Nicel	Video kayıtları, anketler demografik bilgi formları, Okul Öncesi Dil Ölçeği- 4 (PLS-4,) ebeveyn-çocuk konuşmaları, sesleri ve işaretleri	İşitme yetersizliği olan çocukların ailelerinin Etkileşimli Kitap Okuma Testi'nin 'Öğretmen Teknikleri' ve 'Okuryazarlık Stratejileri' alt boyutlarında diğer ailelere kıyasla daha yüksek puan aldığı belirlenmiştir. İşiten çocukların ailelerinin daha çok kolaylaştırıcı dil teknikleri kullandıkları ve bu stratejilerin çocuklarının sözel dil becerileri ile ilişkili olduğu görülmüştür.
Raver, Bobzien, Richels, Hester ve Anthony, 2014	4 işitme yetersizliği olan çocuk	Sosyal öykü okuma müdahalesinin iki farklı ortamda (normal sınıf ve kaynaştırma sınıfı) işitme yetersizliği olan çocukların iletişim ve sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisini araştırmak	Nicel	1 sosyal öykü	Müdahale sonrası, kaynaştırma sınıfında bulunan çocukların normal sınıflardaki çocuklara kıyasla iletişim ve sosyal beceri düzeylerinin daha fazla geliştiği görülmüştür.

Nascim nta ve Kessler, 2015	3 işitme yetersizliği olan çocuk, 2 anne ve 1 büyükanne	İşitme yetersizliğine sahip aile üyelerine verilen eğitimlerle kitap okuma stratejilerini geliştirmek	Nitel	Çocukların medikal durumlarını gösterir belge, aile ve çocuk bilgileri ve video kayıtları	Ailelere verilen eğitimler kitap okumada kullanılan jest ve mimikler, hareketler ve kitabı vurgulamakta oldukça etkili olmuştur.
Donne ve Briley, 2015	7 işitme yetersizliği olan çocuk ve 3 konuşma patologu	Multimedya hikâye kitaplarının, işitme yetersizliği olan çocukların kelime edinimleri üzerindeki etkisini incelemek	Nicel	Multimedya hikâye kitapları, video kayıtları, gözlem notları, konuşma patologları ile yapılan görüşmeler, çocukların yaptıkları konuşmalar	Multimedya hikâye kitap kullanımının, işitme yetersizliği olan çocukların kelime dağarcığını arttırdığı belirlenmiştir.
Messier ve Wood, 2015	18 kohlear implantlı çocuk	E-kitap eğitimi müdahalesinin kohlear implantlı çocukların kelime öğrenmeleri üzerindeki etkisini incelemek	Nicel	12 elektronik hikâye kitabı, kelime testleri (ESP, EOWPVT, ROWPVT) ebeveyn anketi	Müdahale grubundaki çocukların kontrol grubundaki çocuklara kıyasla kelimeleri daha hızlı ve doğru olarak tanımladıkları belirlenmiştir.
Schwarz, Guajardo ve Hart, 2017	84 işitme yetersizliği olan çocuğun öğretmeni	İşitme yetersizliği olan çocukların öğretmenlerinin kitap okuma amaçlarını belirlemek	Nitel	Öğretmenler için Kitap Okuma Amaçları Anketi	Tüm öğretmenlerin; çocukların temel dil becerilerini, bilgi düzeylerini ve kelime tanıma becerilerini geliştirmek için kitap okudukları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin kitap okuma amaçlarının çocukların iletişim kurmak için kullandıkları dile göre farklılaştığı görülmüştür.
Andrews, Liu, Liu, Gentry ve Smith, 2017	25 işitme yetersizliği olan çocuk ve 5 öğretmen	İşitme yetersizliği olan çocuklara resimli çocuk kitapları yoluyla okuma ve yazmayı öğretmeyi amaçlayan bir müdahale programının etkililiğini belirlemek	Nicel	TONI-3 Zekâ Testi, STAR Testi, Erken Okuma Testi (TERRA- DHH) , çocuk çizimleri ve video kayıtları	Uygulanan müdahale programının, çocukların okuma ve yazma performanslarını arttırdığı bulunmuştur.

Chilton, 2017	5 çocuk, 5 öğretmen, 5 resimli kitap	Resimli çocuk kitaplarında yer alan zihin kuramı unsurlarını belirlemek için çerçeve oluşturmak	Nitel	Kitap okuma etkinliklerine ait gözlem kayıtları	İncelenen 5 kitabın da zihin kuramına yönelik kavramları barındırdığı ve işitme yetersizliği olan çocukların zihin kuramı becerilerinin geliştirilmesinde etkili olacağı belirlenmiştir.
Wauters ve Dirks, 2017	18 işitme yetersizliği olan çocuk ve aileleri	E-kitap ve basılı kitap okuma sırasında işitme yetersizliği olan çocuklarla ebeveynleri arasındaki etkileşimin farkını belirlemek	Nicel	5 resimli çocuk kitabı ve E-kitapları ve 'Responsive Adult-Child-Engagement During Joint Book Reading' Ölçeği	Basılı kitap ve e-kitap okuma sırasında ebeveynler ve çocukları arasındaki etkileşimli okuma davranışlarının benzer olduğu; ancak e-kitap okuma sırasında ebeveynlerin resimleri işaret etme davranışlarının basılı kitap okumaya kıyasla daha az olduğu belirlenmiştir.
Trussell, Dunagan, Kane ve Cascioli, 2017	11 işitme yetersizliği olan çocuk ve 2 öğretmen	'Etkileşimli Kitap Okuma' stratejisi ile ilgili önceki çalışma bulgularını genişletmek ve işitme yetersizliği olan çocukların kelime bilgisi üzerindeki etkisini incelemek	Nicel	Müdahale Etkililiği Kontrol Listesi, video kayıtları, 3 kitap, 30 kelime resmi	'Etkileşimli Kitap Okuma' ile işitme yetersizliği olan çocukların kelime resimlerini doğru tanımlama düzeyleri arasında olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur.
Chilton ve Beazley, 2018	5 işitme yetersizliği olan çocuk ve 5 öğretmen	İşitme yetersizliği olan çocukların zihin kuramı becerilerini geliştirmek için öğretmenlerin resimli kitap okuma esnasında kullanması gereken stratejileri belirlemek	Nitel	Kitap okuma etkinliklerine ait gözlem kayıt notları	Öğretmenlerin 'Genel Öğretim Stratejileri' ve 'Zihin Kuramı Odaklı Stratejiler' kullandıkları belirlenmiştir. Genel Öğretim Stratejileri, görsel dilin kullanılması gibi öğretmenler tarafından kullanılan pedagojik yaklaşımlar ile tanımlanırken; Zihin Kuramı Odaklı Stratejiler, karakterin düşünce ve duygularını açıklamak gibi belirli zihin kuramı unsurlarının öğretilmesi ile tanımlanmıştır.
Dirks ve Wauters, 2018	28 işitme yetersizliği olan çocuk ve aileleri	'Ebeveyn Etkileşimli Kitap Okuma' programının ebeveynlerin işitme yetersizliği olan çocuklarına kitap okuma davranışları üzerindeki etkisini incelemek	Nicel	'Ebeveyn Etkileşimli Kitap Okuma' programı, 5 e-kitap, video kayıtları ve Etkileşimli Kitap Okuma Sırasında Duyarlı	'Ebeveyn Etkileşimli Kitap Okuma' programının ebeveynlerin etkileşimli kitap okuma davranışlarını arttırdığı görülmüştür.

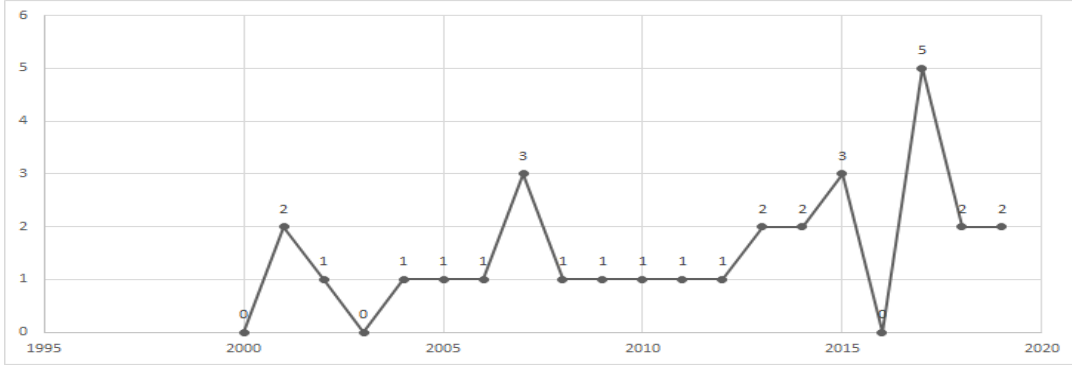
Yetişkin-Çocuk İlişkisi Ölçeği					
Bushman ve Fagan, 2019	Kütüphaneciler	İşitme yetersizliğine sahip çocukların, kütüphanelerdeki dil gelişim programlarına erişim imkânlarını ortaya koymak	Karma	Görüşme ve anket	Kütüphanecilerin %50'ye yakını işitme yetersizliğine sahip çocuklara program sunmaktadır. Kütüphaneler için en önemli sınırlılık, işaret dili ile kitap anlatımıdır.
Nelson, Stoddard, Fryer ve Muñoz, 2019	İşitme yetersizliği olan 4 çocuğun ailesi	Aile eğitiminin, ev tabanlı hikâye kitabı okuma sırasında ailelerin işitme yetersizliği olan çocuklarına soru sorma sıklıkları ve katılımlarını arttırmaya yönelik teşvik etme davranışları üzerindeki etkisini incelemek	Nitel	5 resimli hikâye kitabı, ses kayıtları, çocukların katılımını arttırmayı amaçlayan ebeveyn eğitimi	Verilen eğitimin; ailelerin çocuklarına kitap okuma davranışlarını olumlu yönde etkilediği, çocuklarına teşvik edici sorular sormalarını sağladığı ve bu sayede çocukların katılımını arttırdığı görülmüştür.

Tablo 2’de görüldüğü gibi incelenen araştırmalar; katılımcı grup, amaç, yöntem, veri toplama aracı ve elde edilen sonuçlar açısından sistematik olarak incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda makale taramalarının yapıldığı veri tabanları Grafik 1’de verilmiştir.

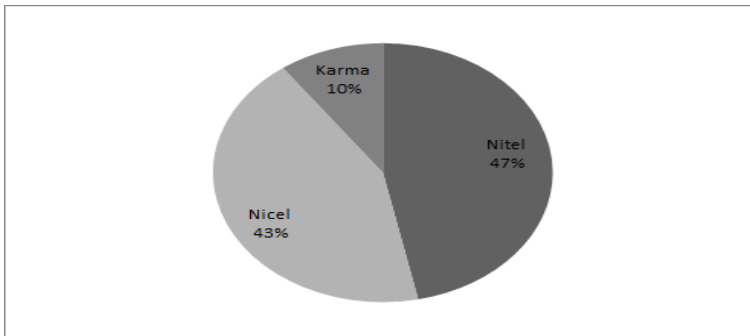
Grafik 1. Makalelerin tarandığı veri tabanları

Çalışma için en çok makaleye (12) ERIC veri tabanından erişilmiştir (Andrews ve diğerleri, 2017; Chilton ve Beazley, 2018; Mueller, 2009; Chilton,2017; DesJardin ve ark, 2014; Donne ve Briley, 2015; Wauters ve Dirks, 2017; Raver ve diğerleri, 2014; Trussell ve Easterbrooks, 2013; Trussell ve diğerleri, 2017; Peterson ve Slaughter, 2006; Zaidman-Zait ve Dromi, 2007). Makalenin birden fazla veri tabanından erişilmesi durumunda ilk bulunan veri tabanı dikkate alınmıştır (Wauters ve Dirks, 2017).

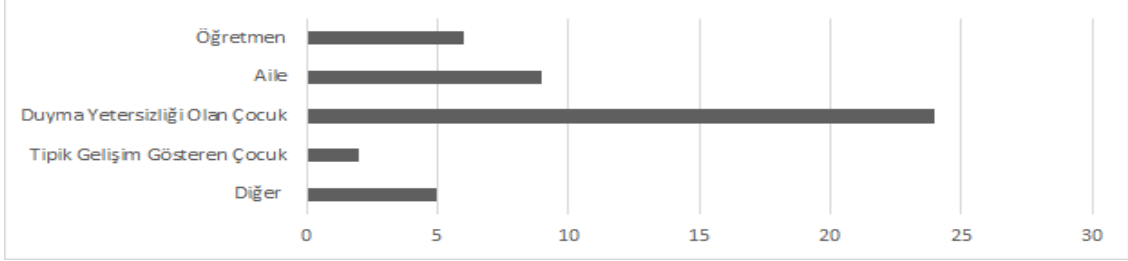
Grafik 2. Çalışmaların yıllara göre dağılımı

2003 ve 2016 yılında konuya ilişkin makaleye rastlanmazken, en çok makaleye 2017 yılında erişilmiştir (Andrews ve diğerleri, 2017; Chilton, 2017; Wauters ve Dirks, 2017; Trussell ve diğerleri, 2017; Schwarz, Guajardo ve Hart, 2017). İşitme yetersizliği olan çocuklarla ilgili yapılan çalışmaların yıllara göre seyri incelendiğinde 2000’li yılların başında çalışmalara yoğunlaşıldığı Grafik 2’de görülmektedir. Bu yoğunluk ilerleyen yıllarda kaybedilirken son yıllarda tekrar artışa geçmiş ve 2017 yılında zirveye ulaşmıştır.

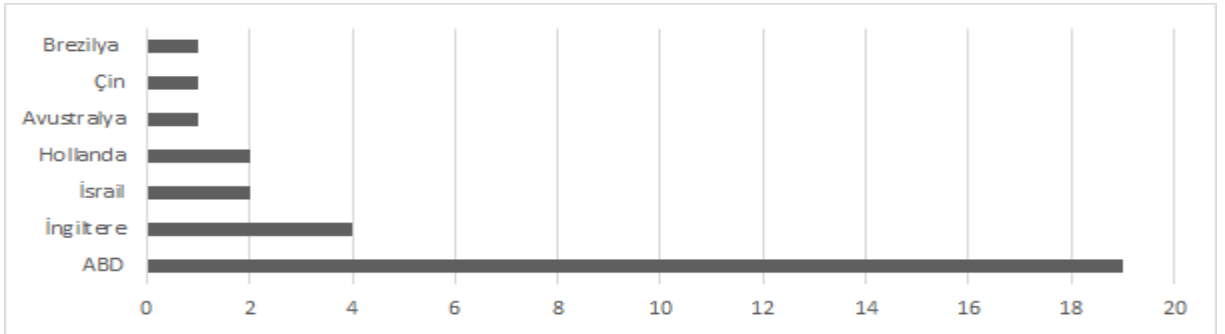
Grafik 3. Makalelerin yöntemine göre dağılımı

Araştırmaların yarıya yakını (%47) nitel araştırma yöntemi ile yapılmıştır (Chilton ve Beazley, 2018; Chilton, 2017; Gioia, 2001; Rottenberg, 2001; Donne ve Briley, 2015; Muńoz-Silva ve Sanchez-Garca, 2004; Trussell ve Easterbrooks, 2013; Trussell ve ark., 2017; Nelson ve ark., 2019; Schwarz, Guajardo ve Hart, 2017; Golos ve Moses, 2011; Golos ve Moses, 2012; Swanwick ve Watson, 2007; Nascimento ve Kessler, 2015). Son donemlerde literaturde en az kullanılan araştırma yöntemi %10 ile karma desenli çalışmadır (Zaidman-Zait ve Dromi, 2007; Kaderavek ve Pakulski, 2007; Bushman ve Fagan, 2019).

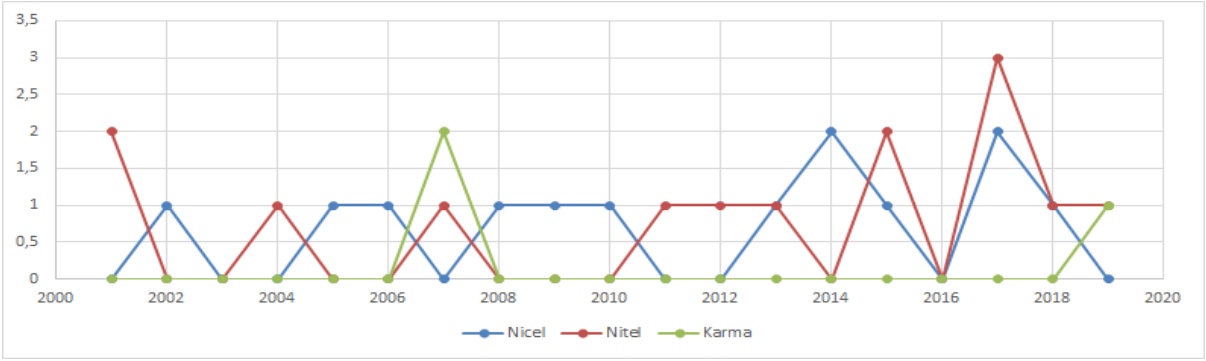
Grafik 4: Çalışma grubu dağılımı

Grafik 4'e göre; en çok işitme yetersizliği olan çocuklar ve aileleri ile çalışıldığı bulunmuştur (Andrews ve diğerleri, 2017; Chilton ve Beazley, 2018; Mueller, 2009; Chilton, 2017; DesJardin ve ark., 2014; Gioia, 2001; Rottenberg, 2001; Janjua, Woll ve Kyle, 2002; Fung ve diğerleri, 2005; Wauters ve Dirks, 2017; Raver ve Bobzien, 2014; Muńoz-Silva ve Sanchez-Garca, 2004; Trussell ve Easterbrooks, 2013; Trussell ve diğerleri, 2017; Dirsk ve Wauters, 2018; Messier ve Wood, 2015; Nelson ve diğerleri, 2019; Berke, 2013; Peterson ve Slaughter, 2006; Scwardz, Guajardo ve Hart, 2017; Zaidman-Zait ve Dromi, 2007; Aram, Ingber ve Konkol, 2010; Kaderavek ve Pakulski, 2007; DesJardin, Ambrose ve Eisenberg, 2008; Nascimento ve Kessler, 2015; Swanwick ve Watson, 2007) . Diđer çalışma grubunda çocuk kitapları, dil-konuşma bozukluğu patolojistleri ve kütüphane çalışanları yer almaktadır.

Grafik 5. Çalışmaların ülkelere göre dağılımı

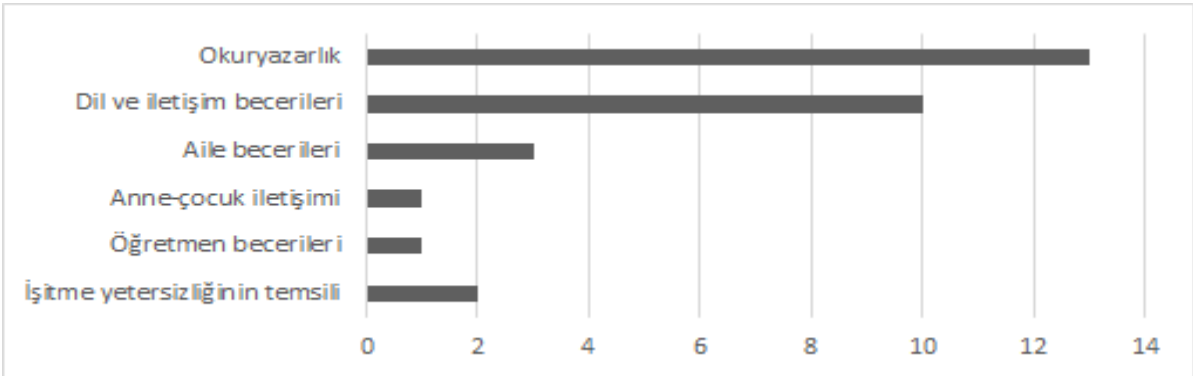
Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yürütlen çalışmaların diğer ülkelere göre daha fazla olduğu görlmektedir (Andrews ve diğerleri, 2017; Mueller, 2018; Desjardin ve diğerleri, 2014; Gioia, 2001; Rottenberg, 2001; Donne ve Briley, 2015; Raver ve Bobzien, 2014; Muńoz-Silva ve Sanchez-Garca, 2004; Trussell ve Easterbrooks, 2013; Trussell ve ark., 2017; Messier ve Wood, 2015; Nelson ve ark., 2019; Berke, 2013; Schwarz, Guajardo ve Hart, 2017; Golos ve Moses, 2011; Golos ve Moses, 2012; Kaderavek ve Pakulski, 2007; DesJardin, Ambrose ve Eisenberg, 2008; Bushman ve Fagan, 2019). ABD'yi İngiltere takip etmektedir (Chilton ve Beazley, 2018; Chilton, 2017; Janjua, Woll ve Kyle, 2002; Swanwick ve Watson, 2007).

Grafik 6. Araştırmaların yöntemlerinin yıllara göre değişimi

Araştırma yöntemlerinin seyrinin yıllar içerisinde farklı yoğunluklarda devam ettiği görülmektedir. Tüm yöntemler, yıllara göre farklı seyrinde ilerlemiştir (Grafik 6). Bu yüzden metodolojik eğilimlerdeki değişimden net olarak bahsetmek olası görünmemektedir.

Araştırma dâhilinde 2001-2019 yıllarında işitme yetersizliği çocuklarda resimli çocuk kitabı kullanımına yönelik incelenen çalışmalarda ele alınan anahtar konular, genel olarak altı kategoride incelenebilir. Bunlar; okuryazarlık becerileri, dil ve iletişim becerileri, kitap kullanımını daha etkili hâle getirmeye yönelik aile becerileri, anne-çocuk iletişimi, öğretmen becerileri ve işitme yetersizliğinin temsiline yöneliktir.

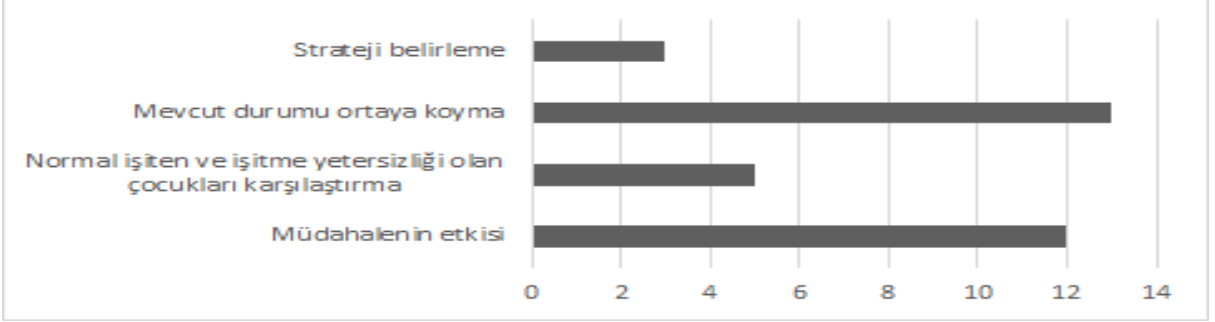

Grafik 7. Araştırmalarda ele alınan anahtar konuların dağılımı

Belirlenen yıl aralığında yürütülen araştırmalarda en çok ele alınan konunun “okuryazarlık becerisi” (%35,13) olduğu görülmektedir (Andrews, Liu, Liu, Gentry ve Smith, 2017; Chilton ve Beazley, 2018; Mueller, 2009; Chilton, 2017; DesJardin vd, 2014; Gioia, 2001; Rottenberg, 2001; Fung, Chow ve McBride-Chang, 2005; Wauters ve Dirks, 2017; Aram, Ingber ve Konkol, 2010; DesJardin, Ambrose ve Eisenberg, 2008; Swanwick ve Watson, 2007; Bushman ve Fagan, 2019). “Okuryazarlık becerisi” konusundan daha sonra araştırmalarda en çok incelenen konunun “dil ve iletişim becerileri” (%27,02) olduğu belirlenmiştir (Janjua, Woll ve Kyle, 2002; Donne ve Briley, 2015; Raver, Bobzien, Richels, Hester ve Anthony, 2014; Trussell ve Easterbrooks, 2013; Trussell, Dunagan, Kane ve Cascioli, 2017; Messier ve Wood, 2015; Peterson ve Slaughter, 2006; Zaidman-Zait ve Dromi, 2007; Kaderavek ve Pakulski, 2007; Nascimento ve Kessler, 2015). İncelenen çalışmalar arasında en az çalışılan konuların ise “anne-çocuk iletişimi” (Muñoz-Silva ve Sánchez-García, 2004) ve “öğretmen becerileri” (Schwarz, Guajardo ve Hart, 2017) olduğu görülmektedir (%2,7).

Belirlenen yıl aralığında yürütülen çalışmaların amaçları incelendiğinde, araştırmaların dört temel kategori üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir:

1. İşitme yetersizliği olan çocukların dil gelişimini desteklemek için strateji belirlemeye yönelik çalışmalar,
2. Yapılan deneysel çalışma ya da müdahalelerin etkisini belirlemeye yönelik çalışmalar,
3. Çeşitli konulara yönelik (okuryazarlık, dil ve iletişim becerileri gibi) mevcut durumu ortaya koyan çalışmalar,
4. Normal işiten çocuklarla işitme yetersizliği olan çocukların belirli durumlara yönelik karşılaştırmalarını yapan çalışmalarıdır.

Grafik 8. Araştırmaların amaçlarına göre kategorileri

Grafik 8 incelendiğinde, yürütülen çalışmaların büyük bir kısmının (%35,13) mevcut durumu ortaya koyan çalışmalar olduğu görülmektedir (Nascimento ve Kessler, 2015; Bushman ve Fagan, 2019; Swanwick ve Watson, 2007; DesJardin, Ambrose ve Eisenberg, 2008; Kaderavek ve Pakulski, 2007; Golos, Moses ve Wolbers, 2012; Golos ve Moses, 2011; Peterson ve Slaughter, 2006; Berke, 2013; Muñoz-Silva ve Sánchez-García, 2004; Janjua, Woll ve Kyle, 2002; Rottenberg, 2001; Gioia, 2001). Bu grubu (% 32,43) yürütülen müdahale programlarının etkisini inceleyen araştırmalar takip etmektedir (Aram, Ingber ve Konkol, 2010; Schwarz, Guajardo ve Hart, 2017; Nelson, Stoddard, Fryer ve Muñoz, 2019; Messier ve Wood, 2015; Dirks ve Wauters, 2018; Trussell ve Easterbrooks, 2013; Raver, Bobzien, Richels, Hester ve Anthony, 2014; Wauters ve Dirks, 2017; Donne ve Briley, 2015; Fung, Chow ve McBride-Chang, 2005; Mueller, 2009; Andrews, Liu, Liu, Gentry ve Smith, 2017). Araştırma kapsamında 30 çalışma incelenmiştir. Bu çalışmalardan her biri belirlenen konu kategorilerine göre kodlanmıştır. Ancak çalışmalardan dördü hem “Normal işiten ve işitme yetersizliği olan çocukları karşılaştırma” hem de “Müdahalenin etkisi” kategorilerinde değerlendirilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, işitme yetersizliği olan 0-6 yaş çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarının kullanıldığı araştırmaların incelenmesi amacıyla 2001-2019 yıllarında ölçütlere uygun 30 çalışmaya ulaşılmıştır. En çok makaleye ERIC veri tabanından erişilmiştir. Yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde; 2003 ve 2016 yılında konuya ilişkin herhangi bir araştırmaya rastlanmazken 2017 yılında yapılan çalışmaların sayısında önceki yıllara kıyasla bir artış gözlenmektedir. UNICEF tarafından 2015 yılında yayımlanan “Avrupa ve Orta Asya’da Özel Gereksinimli Çocuklar” isimli raporun bu artış üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. İncelenen çalışmalar, kullandıkları yöntem açısından incelendiğinde; %47’sinin nitel, %43’ünün ise nicel araştırma yöntemleri ile yapıldığı görülmüştür. Ancak araştırmaların sadece %10’unda karma yöntemin kullanıldığı belirlenmiştir. Nitel çalışmalarda ise en çok durum çalışması modeli ile tasarlanan araştırmalara rastlanmıştır. Durum çalışmaları, küçük bir örneklem üzerinden ayrıntılı yorum ve çıkarımlarda bulunmaya fırsat tanımaktadır (Merriam, 2013; Creswell, 2007; Davey, 1991). Bu nedenle incelenen çalışmalarda durum çalışması modelinin diğer nitel çalışma modellerine kıyasla daha fazla kullanılması normal karşılanmaktadır. Nicel araştırma yöntemi ile yapılan çalışmalarda ise en fazla

deneysel çalışma modelinin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum nicel yöntemle yürütülen çalışmaların çoğunda (%53,3) işitme yetersizliği olan çocuklarda resimli kitap kullanımına yönelik bir eğitim ya da müdahale programının uygulanmasından kaynaklı olabilir (Andrews, Liu, Liu, Gentry ve Smith, 2017; Fung, Chow ve McBride-Chang, 2005; Raver, Bobzien, Richels, Hester ve Anthony, 2014; Wauters ve Dirks, 2017; Dirks ve Wauters, 2018; Messier ve Wood, 2015; Berke, 2013; Aram, Ingber ve Konkol, 2010).

Taramaya dâhil edilen araştırmalar örneklem gruplarına göre incelendiğinde en çok işitme yetersizliği olan çocuklar ve onların aileleriyle çalışıldığı görülmektedir. Bu durum, konunun merkezinde işitme yetersizliği olan çocukların olması ve ailelerin çocuklarının yaş grubundan dolayı onlarla en çok iletişim kuran bireyler olması ile açıklanabilir. İlgili araştırmalar yürütüldükleri ülkeler açısından değerlendirildiğinde en çok çalışmanın ABD’de yapıldığı görülmektedir (19). Bu bulgu, ABD’de 1912 yılında Resmi Çocuk Bürolarının kurulmasından itibaren bu konuda politika çalışmaları yapılması ile açıklanabilir (Pınar, 2006).

Araştırmalar ele aldıkları konular açısından incelendiğinde “okuryazarlık becerileri”nin en çok çalışılan konu olduğu görülmektedir. Diğer konulara kıyasla uygulanan müdahale programlarının erken okuryazarlık becerilerine yönelik olması, işitme yetersizliği olan çocukların okuma-yazma gibi akademik becerilerinin de geliştirilmesinin hedeflendiğini göstermektedir (Andrews ve diğerleri, 2017). Yürütülen müdahale programlarının uygulandığı gruplar incelendiğinde ise genellikle işitme yetersizliği olan çocuk ve aileleri ile çalışıldığı (%39) ancak yürütülen programın yapısı ve az sayıda katılımcıyla yürütülmesi nedeniyle uzun dönem etkilerinin araştırılmadığı ve genellenebilirlikleri üzerine herhangi bir çalışma yapılmadığı görülmektedir (Nelson, Stoddard, Fryer ve Muñoz, 2019; Messier ve Wood, 2015; Trussell ve Easterbrooks, 2013; Raver ve diğerleri, 2014; Wauters ve Dirks, 2017; Donne ve Briley, 2015; Fung, Chow ve McBride-Chang, 2005; Mueller, 2009; Andrews ve diğerleri, 2017). Araştırmaya dâhil edilen çalışmaların amaçları incelendiğinde, yürütülen çalışmaların büyük bir kısmının mevcut durumu ortaya koyan çalışmalar olduğu görülmektedir (%35,13). Bu grubu yürütülen müdahale programlarının etkisini inceleyen çalışmalar takip etmektedir (%32,43). Mevcut durumu ortaya koyan çalışmaların sayıca fazla olması; durumun betimlenmesi ve geleceğe yönelik araştırmaların planlanabilmesi için önemlidir. Sürecin doğası gereği önce mevcut durum ortaya konulmalı, duruma yönelik etkili stratejiler belirlenmeli ve daha sonra stratejilerden müdahale programları üretilip, değerlendirilmelidir (Kargin, 2007). Ancak incelenen çalışmalar değerlendirildiğinde, strateji belirlemeye yönelik çalışmaların sayısının diğer çalışmalara göre az (%8,1) olduğu görülmektedir. Çocukların gelişimsel yeterlilik düzeylerinin ve buldukları sosyal ortamlarının (ev/okul/ özel eğitim merkezi vs.) farklı olması strateji belirlemeyi zorlaştırmaktadır (Webster, 2013). Gerek strateji belirlemeye yönelik araştırmalar gerekse belirli bir müdahale programı içeren ve bu programın etkililiğinin kanıtlandığı uygulamaya yönelik araştırmalarla ilgili temel sorun; genelleme ve sürdürülebilirliktir (Trussell, Dunagan, Kane ve Cascioli, 2017; Chilton, 2017; Chilton ve Beazley, 2018; Nelson, Stoddard, Fryer ve Muñoz, 2019; Messier ve Wood, 2015; Trussell ve Easterbrooks, 2013; Raver ve diğerleri, 2014; Wauters ve Dirks, 2017; Donne ve Briley, 2015; Fung ve diğerleri, 2005; Mueller, 2009; Andrews ve diğerleri, 2017). İşitme yetersizliği olan çocuklara yönelik Webster’in (2013) yürüttüğü derleme çalışmasında müdahale çalışmalarının azlığı vurgulanmıştır. Bu nedenle müdahale programları kapsamında belirlenen stratejiler, işitme yetersizliği yaşayan tüm çocuklara genellenemez (Raver ve diğerleri, 2014).

İşitme yetersizliği olan 0-6 yaş çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarının kullanıldığı araştırmaların incelenmesini amaçlayan bu araştırma, alandaki temel eksikliklerin ortaya konulmasına katkıda bulunsa da bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. *Birincisi*, tarama için erişilen makaleler; “işitme yetersizliği”, “işitme engelli”, “işitme kaybı” “resimli çocuk kitabı” “resimli hikâye kitabı”, “hearing loss”, “hearing impairment”, “deafness”, “children’s picture books”, “children’s books” anahtar kelimeleriyle sınırlıdır. *İkincisi*, incelenen araştırmalar 2001-2019 yıllarında yayınlanan ve dâhil etme hariç tutma ölçütlerine uygun 30 çalışmayla sınırlıdır. Dâhil etme ve hariç tutma ölçütleri genişletilerek veya çeşitlendirilerek konunun farklı boyutları çalışılabilir.

Bu tarama çalışmasında dâhil edilen araştırmaların bir kısmı işitme yetersizliği olan çocuklara yönelik yürütülen müdahale programlarının etkisini incelemiştir. Ancak yürütülen bu

programların yalnızca söz konusu çalışmalara dâhil edilen çocuğun/çocukların kendine özgü özellikleri ile sınırlı olduğu ve genellenebilir sonuçlar sunmadığı görülmektedir. Bu nedenle işitme yetersizliği olan çocukların eğitimini ve gelişimini desteklemek amacıyla resimli çocuk kitaplarının farklı ortamlarda kullanımına yönelik çeşitli müdahale programlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu müdahale programlarının genellenebilirliğinin de sağlanabilmesi için daha geniş ölçekli, çalışma grubu yüksek, farklı özelliklerdeki çocuklarla yapılan ve doğrulayıcı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynakça

- Andrews, J. F & Zmijewski, G. (1997). How parents support home literacy with deaf children. *Early Child Development and Care*, 127–128: 131–139.
- Andrews, J.F., Liu, H.T., Liu, C.J., Gentry, M.A. & Smith, Z. (2017) Increasing early reading skills in young signing deaf children using shared book reading: A feasibility study. *Early Child Development and Care*, 187(3-4), 583-599. doi: 10.1080/03004430.2016.1210135
- Aram, D., Ingber, S. & Konkol, S. (2010). Promoting alphabetic skills of young children with hearing loss in co-enrollment versus individual inclusion. *Educational Studies in Language and Literature*, 10(1), 139-165.
- Berke, M. (2013). Reading books with young deaf children: Strategies for mediating between American Sign Language and English. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 18(3), 299- 311.
- Bianquin, N. & Sacchi, F. (2017). More than just pictures: Using picture books to broaden young learners' disability understanding. *Proceedings*, 1(890), 1-10. doi:10.3390/proceedings1090890
- Bishop J. & Gregory, S. (1985). Mothers and teachers looking at books with deaf children. *Child Language Teaching and Therapy*, 1, 149–161.
- Bus, A. G., van Ijzendoorn, M. H. & Pellegrini, A. D. (1995). Joint book reading makes for success in learning to read: A meta-analysis on intergenerational transmission of literacy. *Review of Educational Research*, 65, 1–21.
- Bushman, B., & Fagan, M. K. (2018). Public Library Programs and accommodations for deaf and hard-of-hearing children in the United States. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 24(2), 74-83.
- Chilton, H. (2017). Tricks, lies and mistakes: Identifying Theory of Mind concepts within storybooks shared with deaf children. *Deafness & Education International*, 19(2), 75-83. doi: 10.1080/14643154.2017.1357779.
- Chilton, H. & Beazley, S. (2018). Reading the mind or only the story? Sharing fiction to develop ToM with deaf children. *Communication Disorders Quarterly*, 39(4), 466-476. doi: 10.1177/1525740117741170.
- Cole, E.M.; Valentine, D.P. (2000). Multiethnic children portrayed in children's picture books. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 17(4), 305–317. doi:10.1023/A:1007550124043.
- Colombo, J. (2007). Joint book reading in the second year and vocabulary outcomes. *Journal of Research in Childhood Education*, 33, 1-15.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (4. Baskıdan Çeviri, Çev. Edt.S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Davey, L. (2009). The application of case study evaluations.(Çev: Tuba Gökçek). *Elementary Education Online*, 8(2), 1-3.
- DesJardin, J. L., Ambrose, S. E., & Eisenberg, L. S. (2008). Literacy skills in children with cochlear implants: The importance of early oral language and joint storybook reading. *Journal of deaf studies and deaf education*, 14(1), 22-43.
- Dirks, E. & Wauters, L. (2018). It takes two to read: Interactive reading with young deaf and hard-of-hearing children. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 23(3), 261-270. doi:10.1093/deafed/eny005

- Donne, V. & Briley, M.L. (2015). Multimedia storybooks: Supporting vocabulary for students who are deaf/hard-of-hearing. *International Journal of Special Education*, 30(2), 94-106.
- Fung, P. C., Chow, B. W. Y. & McBride-Chang, C. (2005). The impact of a dialogic reading program on deaf and hard-of-hearing kindergarten and early primary school-aged students in Hong Kong. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 10(1), 82-95, doi:10.1093/deafed/eni005.
- Gioia, B. (2001) The emergent language and literacy experiences of three deaf preschoolers. *International Journal of Disability, Development and Education*, 48(4), 411-428. doi: 10.1080/10349120120094293
- Golos, D., & Moses, A. M. (2011). Representations of deaf characters in children's picture books. *American Annals of the Deaf*, 156 (3), 270-282.
- Golos, D.B.; Moses, A.M.; Wolbers, K.A. (2012). Culture or disability? Examining deaf characters in children's book illustrations. *Early Childhood Education*, 40(4), 239-249, doi:10.1007/s10643-012-0506-0.
- Janjua, F., Woll, B. & Kyle, J. (2002). Effects of parental style of interaction on language development in very young severe and profound deaf children. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 64, 193-205.
- Kaderavek, J. N., & Pakulski, L. A. (2007). Mother—child story book interactions: Literacy orientation of pre-schoolers with hearing impairment. *Journal of Early Childhood Literacy*, 7(1), 49-72.
- Kargın, T. (2007). Baş makale: Eğitsel değerlendirme ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama süreci, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8(1),1-13.
- Kerr, B. M., & Mason, J. M. (1993). *Awakening literacy through interactive story reading*. In F. Lehr & L. Osborn (Eds.), *Reading, language and literacy* (pp. 133-148). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Koss, M.D. (2015). Diversity in contemporary picture books: A content analysis. *Journal of Children's Literature*, 41(1), 32-42, doi:10.3389/fpsyg.2013.00889.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (3. Baskıdan Çeviri, Çev. Edt. S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Messier, J. & Wood, C. (2015). Facilitating vocabulary acquisition of children with cochlear implants using electronic storybooks. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 20(4), 356-373. doi:10.1093/deafed/env031.
- Mueller, V., & Hurtig, R. (2009). Technology-enhanced shared reading with deaf and hard-of-hearing children: The role of a fluent signing narrator. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 15(1), 72-101.
- Muñoz-Silva, A. & Sánchez-García, M. (2004). Maternal distancing strategies toward twin sons, one with mild hearing loss: A case. *American Annals of the Deaf*, 149(4), 360-369.
- Nascimento, G. B. & Kessler, T. M. (2015). Effects of workshops about storytelling through children's books realized with deaf children relatives. *Revista CEFAC*, 17(4), 1103-1114.
- National Association of Education of Young Children (NAEYC). (2012). NAEYC/IRA position statement. *Young Children*, 53, 30-46.
- National Early Literacy Panel. (2009). *Developing early literacy: Report of the national early literacy panel*. Jessup, MD: National Institute for Literacy.
- Nelson, L.H., Stoddard, S.M., Fryer, S.L. & Muñoz, K. (2019). Increasing engagement of children who are DHH during parent-child storybook reading. *Communication Disorders Quarterly*, 00(0), 1-10. doi: 10.1177/152574011881966.

- Peterson, C. C. and P. Slaughter, V. P. (2006). Telling the story of theory of mind: Deaf and hearing children's narratives and mental state understanding. *British Journal of Developmental Psychology*, 24, 151–179, DOI:10.1348/026151005X60022.
- Pınar, E. S. (2006). Dünyada ve Türkiye’de erken çocukluk özel eğitiminin gelişimi ve erken çocukluk özel eğitim uygulamaları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7(2) 71-83.
- Raver, S. A., Bobzien, J., Richels, C. Hester, P. & Anthony, N. (2014). Using dyad-specific social stories to increase communicative and social skills of preschoolers with hearing loss in self-contained and inclusive settings. *International Journal of Inclusive Education*, 18(1), 18-35. doi: 10.1080/13603116.2012.756543
- Rottenberg, C. J. (2001). A deaf child learns to read. *American Annals of the Deaf*, 146(3), 270-275. doi:10.1353/aad.2012.0107
- Schwarz, A.L., Guajardo, J. & Hart, R. (2017) How do communication modes of deaf and hard-of-hearing prereaders influence teachers' read-aloud goals?. *Deafness & Education International*, 19(3-4), 115-125. doi:10.1080/14643154.2017.1392768
- Senechal, M., & LeFevre, J. A. (2001). Storybook reading and parent teaching: Links to language and literacy development. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 92, 39–52.
- Sonnenschein, S. & Munsterman, K. (2002). The influence of home-based reading interactions on 5-year-olds' reading motivations and early literacy development. *Early Childhood Research Quarterly*, 17(3), 318–337.
- Swanwick, R., & Watson, L. (2007). Parents sharing books with young deaf children in spoken English and in BSL: The common and diverse features of different language settings. *Journal of deaf studies and deaf education*, 12(3), 385-405.
- Trivette, C. M., Dunst, C. J. & Gorman, E. (2010). Effects of parent-mediated joint book reading on the early language development of toddlers and preschoolers. *Center for Early Literacy Learning*, 3, 1–15.
- Trussell, J.W. & Easterbrooks, S.R. (2013). The Effect of Enhanced Storybook Interaction on Signing Deaf Children's Vocabulary. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 19(3), 319-332. doi:10.1093/deafed/ent055.
- Trussell, J.W., Dunagan, J., Kane, J. & Cascioli, T. (2017). The effects of interactive storybook reading with preschoolers who are deaf and hard-of-hearing. *Topics in Early Childhood Special Education*, 37(3), 147-163. doi: 10.1177/0271121417720015
- UNICEF (2015). Focus on children with disabilities in Central and Eastern Europe And Central Asia. https://www.unicef.org/eca/media/1001/file/report_focus_on_children_with_disabilities.pdf adresinden 18.11.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Zaidman-Zait, A. & Dromi, E. (2007). Analogous and distinctive patterns of prelinguistic communication in toddlers with and without hearing loss. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 50, 1166-1180.
- Webster, A. (2013). An international research review of literacy intervention strategies for children with severe to profound deafness. *Deafness & Education International*, 2(3), 128-141. <https://doi.org/10.1179/146431500790561143>.
- Williams, C.L. & McLean, M.M. (1997). Young deaf children's response to picture book reading in a preschool setting. *Research in the Teaching of English*, 31, 337–366.
- Wauters, L. & Dirks, E. (2017). Interactive reading with young deaf and hard-of-hearing children in eBooks versus print books. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 22(2), 243–252. doi:10.1093/deafed/enw097

